

PUNAKAARTIN LAIVASTO

Ville Vänskä

Punakaartin laivasto

Ville Vänskä

Punakaartin laivasto

© 2018 Ville Vänskä

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80011-9-5

Sisällysluettelo

ESIPUHE	9
PUNAINEN SUOMI JA MERI	13
<u>Punakaartin toiminta rannikolla</u>	13
<u>Meriasioden hoito punaisessa Suomessa</u>	16
PUNAKAARTIN LAIVASTON SYNTY	19
<u>Esikuvana maailmansodan apulaivastot</u>	19
<u>Punakaartin laivaston perustaminen</u>	20
Päiväkäsky No 19.	20
<u>Turun merimieskomppania</u>	22
Turun merimieskomppania huhtik. 1918	22
<u>Helsingin punainen laivasto</u>	24
<u>Punaisen laivaston operatiivinen toiminta</u>	26
<u>Legenda Siltatehtaan sabotööreistä</u>	28
<u>Saksalaiset saapuvat</u>	29
<u>Punaisten pakoaiheet</u>	31
HÖYRYLAIVA AEGIRIN RETKET	35
Makelon linnoituksen vaiheet	37
Muistelmia laivastokomppanian eräältä retkeltä v. 1918	39
PUNAKAARTIN LAIVASTON UUDELLEENPERUSTAMINEN	43
<u>Kullervo Mannerin huoli mottiin jäämisestä</u>	43
<u>Laivasto perustetaan uudelleen</u>	45
<u>Saattue Pietariin</u>	49
Päiväkäsky 24/4 1918.	50
<u>Viipurinlahden kujanjuoksu</u>	52
SODAN JÄLKEEN	55
JÄLKISANAT	59
LIITE 1 Luettelo B	
LIITE 2: punakaartin laivaston miehistöluettelo 19.–24.4.1918	
LIITE 3: Muistitietoa Viipurin evakuoinnista	
LIITE 4: Alusten tietoja	
LÄHDELUETTELO	77

22. maaliskuuta 1918

Talvi 1918 on kylmä, mutta kevät on kaunis ja lämmin. Korkeimmillaan päivälämpötila on kivunnut maaliskuun puolivälissä +9 asteeseen. Silti Suomenlahtea peittää poikkeuksellisen talven jälkeen vielä paksu jää.

Punaisten sotaonni on kääntynyt. Pohjoinen rintama on liikkeessä ja valkoiset lähestyvät useasta suunnasta Tampereä. Punaiset vetäytyvät valkoisten alta aika ajoin pakokauhun vallassa. Punaisten propaganda jaksaa vielä valaa uskoa vallankumouksellisten voittoon.

Punakaartin johdossa vaihdetaan henkilöitä ja aiemmin ylipäällikön tehtäviä hoitanut Eero Haapalainen korvataan kolmen miehen neuvostolla. Uusi johto haluaa kehittää punakaartia vallankumoukseen nousseesta työläiskaartista sotajoukon suuntaan.

Ahvenanmaalla valtaa olivat pitäneet vuoroin punaiset, valkoiset ja saaliinjaolla olivat myös ruotsalaiset. Nyt Ahvenanmaalla herroina ovat saksalaiset. Saksassa Suomen asia on esillä valtiopäivillä ja Suomen retken rahoittamista pohditaan.

Rauhansopimuksesta huolimatta, Saksan aikomukset ja Saksan laivaston lähestyminen saavat Suomen satamissa talvehtivan Venäjän laivaston levottomaksi. Suurimmat panssaroituneet laivat saadaan jäänmurtajien avustamina turvaan Kronstadtin laivaston pääosan jäädessä jäiden vangiksi Helsinkiin.

ESIPUHE

Lankakerän pää löytyi Väinö Salmen muistelmateoksen *Olin punikki* sivulla 47 olevasta toteamuksesta: *"Punaisen amiraali Hotakaisen laivasto makasi Helsingissä. Rannikkopuolustus oli kautta rannikon unohdettu, eikä siihen kiinnitetty huomiota, vaikka saksalaisten maihinnousu-uhka oli jo punakaartien johdolle selvillä."*

Virke herätti mielenkiinnon. Mikä punainen amiraali ja mikä laivasto? Valkoisen osapuolen vapaussodan aikaiset hankkeet alusten kaappaamiseksi suojeluskuntien käyttöön, merikuntien, merisuojeluskuntien ja meriväen perustaminen eri puolilla Suomea vapaussodan aikana on dokumentoitu historiankirjoituksessa melko hyvin. Sen sijaan punakaartin laivastosta ei kirjallisuudesta tai nettihauilla juuri löydy merkintöjä.

Maininta punakaartin laivastosta ja *"punaisesta amiraali Hotakaisesta"* jäi kaivelemaan mieltä. Aukko Suomen meripuolustuksen historiassa oli ehdottomasti täytettävä. Kansallisarkiston, Työväen arkiston ja Suomen itsenäisyystaistelun bibliografian avulla aiheeseen alkoi löytyä lisävalaistusta. Laivojen ja henkilöiden nimiä kertyi hiljalleen enemmän ja enemmän, jolloin myös tiedon hakeminen arkistoista helpottui.

Sirpaleisesta tiedosta syntyi käsitys punakaartin laivaston synnystä vapaussodan loppumetreillä. Meriväen perustamiseen johtaneet syyt olivat avovesikauden lähestyminen, Saksan maihinnousu-uhkan kasvu etelärannikolla ja todennäköisesti myös punakaartin johdon valmistautuminen pakenemaan meritse Neuvostoliittoon. Esikuvia apulaivastojen saavutuksista oli käynnissä olevasta maailmansodasta riittämiin.

Toisin kuin suojeluskuntalaivastot valkoisella puolella, punakaartin laivasto syntyi Yleisesikunnan suunnitelman ja käskyn perusteella. Sen henkilöstö ja kalusto oli monelta osin puutteellista.

Toimintaa leimasi hyvästä tahdosta huolimatta eräänlainen harastelijamaisuus, eikä laivasto ei enää sodan loppumetreillä pysynyt minkäänlaisiin mainetekoihin.

Tämän kirjoituksen ensisijaisina lähteinä on käytetty Kansallisarkiston kokoelmassa säilytettäviä *"Punakaartin Ylipäällikön Meriesikunnan"*, *"Punakaartin Yleisesikunnan"* sekä *"Helsingin Punakaartin esikunnan"* käskyjä ja määräyksiä.

Sanonta, että *"hyvä esikunta työllistää itse itsensä"* pitää punakaartin esikuntien osalta paikkansa. Organisaation eri tasoilla laadittujen käskyjen, määräysten, ohjeiden, raporttien, suunnitelmien, selostusten, valtakirjojen ja muiden liiallisen byrokratian tuotteiden määrä on valtava. Silti erityisesti punakaartin laivaston ensivaiheista Helsingissä arkistotiedot ovat puutteellisia. Laivaston henkilöstön ja sen käytössä olleiden alusten tiedot ovat säilyneet vain sattumanvaraisesti. Eräässä kirjassa mainitusta Turun merimieskomppaniasta ei löydy mainintoja käytetyistä arkistolähteistä ensinkään. Sen sijaan laivaston uudelleenperustamiseen Viipurissa liittyvät käskyt ja määräykset on dokumentoitu huolellisesti.

Tärkeimmät kirjallisuuslähteet ovat olleet Yhdysvalloissa punapakolaisten julkaisema sodan päättymisen kymmenvuotismuistoteos *"Suomen luokkasota - historiaa ja muistelmia"* (Wisconsin, 1928) ja Neuvostoliittoon siirtyneiden punapakolaisten vastaava muistelmateos *"Punakaarti rintamalla - Luokkasodan muistoja"* (Leningrad, 1929) sekä *"Punakaartilaisten muistelmia Suomesta v. 1918"* (Leningrad, 1933). Nämä vaikeasti löydettävät kirjat kuuluvat Maanpuolustuskorkeakoulun kirjaston kokoelmaan.

Esitän parhaat kiitokseni Kansallisarkiston, Työväenarkiston ja Maanpuolustuskorkeakoulun kirjaston aina ystävälliselle ja palvelualttiille henkilökunnalle.

Punakaartin johto teki maalis-huhtikuussa 1918 suunnitelmia oman laivaston perustamiseksi. Suunnitelmien taustalla olivat sodan pitkittyminen ja lähestyvä avovesikausi. Lisäksi Saksan maihinnousu-uhka punaisten selustaan oli kasvanut Saksan edettyä Baltiaan. Suomen satamissa talvehtineelta venäläislaivastolta ei ollut odotettavissa apua, koska bolshevikkihallinto oli solminut 3. maaliskuuta rauhansopimuksen keskusvaltojen kanssa. Laivaston perustamisen esikuvana toimi neljä vuotta kestänyt maailmansota ja suurten laivastojen rinnalle perustetut apulaivastot.

Punakaartin laivaston perustaminen käskettiin yleisesikunnan päiväkäskyllä numero 19. Laivastot oli määrä perustaa Turussa, Helsingissä ja Viipurissa, vähintään 12 laivan laivastoina ja Uudessakaupungissa, Raumalla ja Porissa 6 laivan laivastoina. Järvilaivastot oli määrä muodostaa Tampereella, Lahdessa ja Lappeenrannassa.

Komentaja Ville Vänskä on toiminut urallaan merisotataktiikan pääopettajana Merisotakoulussa ja merisotaopin vanhimpana opettajana Maanpuolustuskorkeakoulussa. Hän on harrastanut merisotahistorian tutkimusta useita vuosia ja julkaissut aiemmin kirjat: Merisota - Historia, teoria ja nykypäivä (Docendo, 2015) ja Merisotataito I-II - Komentajakapteeni Golovinin käsikirjoitus merisotataidon oppikirjaksi (BoD, 2017).

